גליון 437 דברים

מסביב לשולחן

נושא השבוע: הר הבית

המקור בפרשה: עניינא דיומא

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

הגאון הגדול רבי אליהו שוויי שליט"א
ראש ישיבת פילעדלפיא

בדין מורא בהר הבית

הרמב"ם (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) כתב דמקריבין קרבנות אע"פ שאין הבית בנוי, כיון דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. והוסיף שם הרמב"ם דאף דקדושת ארץ ישראל לגבי שביעית ומעשרות וכיו"ב לא קידשה לעתיד לבא, מ"מ קדושת המקדש וירושלים קידשה לעתיד לבא, וז"ל שם, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטילה, והרי הוא אומר והשימותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הם עומדין, אבל חיוב הארץ במעשרות ובשביעית אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים וכו', עכ"ל.

והנה במס' יבמות (דף ו' ע"ב) איתא ואיזו היא מורא מקדש, לא יכנס אדם בהר הבית במקלו ובמנעלו בפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא וכו', אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין ביהמ"ק קיים מנין, ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם. והק' בטורי אבן (מגילה דף כ"ח ע"א) אמאי בעינן היקשא דמורא מקדש לשמירת שבת לאשמועינן דמורא נוהג לעולם אף בחורבנה, הרי מקרא דוהשימותי את מקדשיכם דרשינן דאע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדין וכל הנוהג בזמן שביהמ"ק קיים נוהג נמי לדורות.

ולכאו' היה נראה לחלק בין מצות מורא מקדש להא דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, דרק דינים התלויים בקדושת המקום כגון הקרבת קרבנות נוהגין לדורות, כיון דקדושת המקום עומדת במקומה אפילו לאחר חורבן הבית וזה נפקא לן מקרא דוהשימותי את מקדשיכם. אמנם מצות מורא מקדש אינו שייך לקדושת המקום ואי"ז תלוי אלא בקדושת הבנין, [וכגון דין שמירת המקדש שכתב הרמב"ם (שם פ"ח ה"א) דאע"פ שאין שם פחד מאויבים ומליסטים מ"מ מצות עשה היא, שאין שמירתו אלא כבוד לו דאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין, ופשוט דדין שמירת המקדש אינו נוהג אלא בזמן שיש בנין ביהמ"ק מדין שמירת הפלטרין, והוא הדין סד"א דדין מורא מקדש נמי אינו אלא בזמן שבנין ביהמ"ק קיים], וע"ז קמ"ל היקשא דשמירת שבת דאף בחורבן הבנין עדיין נוהג מורא מקדש וקדושת הבנין קיימת לעולם.

אלא דבאמת א"א לחלק כן דהא איתא במס' מגילה (דף כ"ח ע"א), אמר רבי יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו ואין מפשילין בתוכו חבלים וכו' ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר והשימותי את מקדשיכם קדושתן אף שהן שוממין. ומבואר דלגבי ביהכ"נ ילפינן מקרא דוהשימותי אף לדינא דאין עושין אותו קפנדריא שהוא תלוי בקדושת הבנין, ומ"מ ילפינן מקרא זה דנוהג אף שהוא חרב, וא"כ גם לגבי מורא מקדש נילף מקרא דוהשימותי, דאף דהוא תלוי בקדושת הבנין מ"מ הוא נוהג לדורות ואפי' שביהמ"ק חרב. וא"כ הדרא קושית הטו"א לדוכתא אמאי בעינן למילף דין מורא מקדש כשביהמ"ק חרב מהיקשא דשמירת שבת, ואמאי לא ילפינן לה מקרא דוהשימותי דגם כשהם שוממין מ"מ הם עומדין בקדושתן.

והנה בעיקר דברי הגמ' ביבמות שם דאסור ליכנס בהר הבית במקלו וכו', הק' המאירי דהלא אין קרוי מקדש אלא מקום שאם נכנס לשם בטומאה חייב, והיינו בעזרה שהוא מחנה שכינה, והק' המאירי דא"כ אמאי איתא למצות מורא מקדש אף בהר הבית שהוא מחנה לויה, ומחמת קו' זו למד המאירי דהאיסור לעשות קפנדריא בהר הבית הוא רק מדברי סופרים, עיי"ש. אכן יעוי' בתורת כהנים (קדושים פרשתא ז') דדרשינן מקרא שלא יכנס להר הבית במקלו וכו', ומשמע דגם חוץ לעזרה יש איסור תורה מדלא הזכירו עזרה אלא הר הבית לחוד, וצ"ב קושית המאירי אמאי יש דין מורא בהר הבית והא אינו אלא מחנה לויה.

ונראה בזה, דהנה ברמב"ם (פרק י"א מהל' תפלה הי"א) כתב, בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הן עומדות שנאמר והשימותי את מקדשיכם וכו', וכשם שנוהגין בהן כבוד בישובן כך נוהגין בהן כבוד בחורבנן. וצ"ב שינוי לשונו דלענין בית הכנסת נקט דנוהגין בהן כבוד, ולענין בית המקדש כתב (בהל' בית הבחירה פ"ז ה"א) ואי זו היא יראתו לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו'. וצ"ב שינוי הלשון אמאי לענין ביהכ"נ נקט כבוד ולענין הר הבית נקט מורא, והא דין ביהכ"נ הוי כמקדש.

והנראה לומר בזה דבאמת חלוק ההנהגה בהר הבית מההנהגה בעזרה, דבאמת בעזרה חייבין מדין כבוד המקדש וכדינא דבית הכנסת, אלא דבהר הבית חדית לן קרא דגם במקום שמכין עצמו ליכנס לעזרה היינו בהר הבית צריך לנהוג בדיני מורא, וזהו דינא דמורא מקדש דההכנה לכניסת המקדש טעון הנהגת יראת המקדש. ולפי"ז יתיישב היטיב קו' המאירי דאף דבכל מקום אין מקדש אלא עזרה, מ"מ דין מורא מקדש הוי גם בהר הבית, דזהו גופא מאי דקמ"ל קרא דאף טרם כניסתו לעזרה איתא לדינא דמורא מקדש מצד הכנתו, דגם במקום שמכין עצמו ליכנס לעזרה צריך לנהוג במורא, ולהכי יש דין מורא בהר הבית.

ולפי"ז נמצא דהנהגת כבוד שייכא רק בעזרה או בביהכ"נ, ובהר הבית שייכא רק הנהגת מורא כיון שמכין עצמו במקום זה ליכנס לעזרה שהוא מקום המקדש. והשתא א"ש קו' הטו"א אמאי בעינן להיקשא דשמירת שבת למילף דין מורא בהר הבית בזה"ז, ואמאי לא ילפי' מקרא דוהשימותי כמו דילפי' מהאי קרא דיש קדושת ביהכ"נ גם בחורבנו. ולמש"נ א"ש דמקרא דוהשימותי לא ידענו אלא דאף בחורבנן יש לנהוג בדינא דכבוד מקדש, וזה שייך דוקא בעזרה שהוא מקום המקדש, ולכן בעי ילפותא דאיתא גם לדינא דמורא מקדש שהוא אפילו בהר הבית, ונוהג לדורות אף בחורבנו, ודין זה ילפינן מהיקישא דשמירת שבת.

(סה"ז תהלה ליונה - מגילה)

עיון הלימוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

בדין בית המקדש על 'הר' הבית

באו"ש פ"ו ביה"ב ה"י כתב דמכאן מקור גדול למה שחידש הר"מ בפ"ו ביה"ב שם בית דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרות מוסיפין, ויש להם למשוך העזרה עד מקום שירצו מהר הבית, הנה חידוש גדול חדית לן הר"מ, דאף דתנן בשבועות יד. שמוסיפין על העזרות, עכ"ז אין להם להוסיף אלא על ההר עצמו, ובאו"ש כתב דסמך לדברי הר"מ מקרא דכתיב 'בהר ה' יראה', והיינו דמלבד ההר אין להוסיף.

והנה איתא בתנחומא סי' כ"ב, וירא את המקום מרחוק, והיאך נראה מרחוק, מלמד שמתחילה היה מקום עמוק, כיון שאמר הקב"ה לשרות שכינתו עליו ולעשות מקדש, אמר [אברהם] אין דרך מלך לשכון בעמק, אלא במקום גבוה ומעלה ומיופה ונראה לכל, מיד רמז הקב"ה יתברך לסביבות העמק שיתקבצו ההרים למקום אחד לעשות מקום להשכינה, לפיכך נקרא הר המוריה, שמיראתו של הקב"ה יתברך נעשה הר.

והנה פרש"י ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות, אשר יאמר היום, שיאמרו לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקב"ה לעמו, היום, הימים העתידין, כמו עד היום הזה שבכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו, עכ"ד, והיינו דעיקר קדושת המקדש החלה מזמן העקידה, וכפי שיבואר כן לקמיה מדברי החת"ס.

אשר נראה דיסוד דברי הר"מ מבוארים בדברי התנחומא, דעיקר מקום שכינה אינו אלא על ההר, כי אין דרכה של שכינה לשכון בעמק, ומה"ט רק הר הבית נתקדש, וממילא אין להוסיף על העזרות אלא על ההר עצמו, דהנה בחת"ס יו"ד סי' רל"ה כתב דמשעת העקידה נתקדש המקום להיותו מקום מקודש למקדש, עכ"ד, וא"כ כיון שאברהם היה צריך כאן לדין קדושת מקדש כדי להקריב את יצחק כקרבן מקדש, לכן היה אברהם צריך שיהא זה הר כדי שיתקדש בקדושת הר הבית, ומאחר שאברהם קידש את הר הבית למקום מקדש לא קידש אלא ההר עצמו, וא"כ ממילא אין להוסיף על העזרה אלא בהר הבית, וכמש"נ.

[ובחת"ס או"ח סי' ר"ח הוסיף בזה, דהנה בתוס' ע"ז מה. (ד"ה כל) הביאו הא דפריך בירושלמי היאך בנו את בית הבחירה, והלא אמרינן דכל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה בידוע שיש שם ע"ז, ומשני עפ"י נביא נבנה שם, ובפשוטו דעפ"י נביא ידעו שלא עבדו שם ע"ז, אכן הגאון מוהר"נ אדלר ביאר דהנה ע"י תפילתו של אברהם נעשה הר, ומאותה שעה הוחזק לאברהם אבינו ולא יכלו לאסרו, יעוי"ש מש"כ בזה].

והנה בשו"ת הרדב"ז סי' תרל"ט נשאל על המבואר בזבחים נד: דהר הבית גבוה מכל ירושלים, [ורק עין עיטם גבוה יותר ממנו], והלא עינינו רואות שהר הבית נמוך מירושלים, והשיב שהנכרים כבשו הבית ומשנאתם אותו ערו ערו עד היסוד יעוי"ש, ולמש"נ יש להוסיף דבר נחמד, שהרי הר הבית בתחילתו עמק היה, וחלק מבנין הבית היה מה שנעשה הר, לכן חלק מן החורבן הוא שהנכרים החריבו גם את היותו הר.

והר"א פרישמן האירני לדברי המדרש בפרשת חוקת [פי"ט פט"ז], וכן איתא התם, הענן הולך לפניהם משפיל את הגבוה ומגביה את השפל וכו' שלא הניח הר במדבר שלא יהו מתיגעין ועולים ויורדים, ועוד אף על פי שהיו הענן עושה כל המדבר מישור, היה מניח מקום גבוה למשכן שהוא חונה שנ' וכו', הרי מפורש שאף לצורך משכן היה צורך שיהא מקום גבוה, ומטעם הנ"ל שאין דרך ה' לשכון בעמק אלא בהר, והוא נפלא.

[ואגב דאיירי' בהכי, נתעוררתי בזה לבאר הכתובים בפרשת וירא (פכ"ב פ"ב) דכתיב ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה (פרש"י ירושלים) והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך, וכבר עמדו במדרש וברש"י שם בטעם מה שסתם הקב"ה ולא פירש לו איזה הר, ולדברי המדרש הנ"ל הוא נפלא, שהרי בתחילה לא היה הר, ורק אח"כ ע"י תפילתו של אברהם נהפך להר, ולכן אמר לו על אחד ההרים אשר אומר אליך, והוא מכוון מאד, כי בהמשך כתיב שם וירא את המקום מרחוק, ויש להעיר למה לא כתוב וירא את ההר מרחוק, אך להנ"ל ניחא דבתחילה לא היה זה הר אלא מקום בעלמא, ופשוט].

בחתם סופר [יו"ד סי' רל"ג ד"ה עיניו] הביא בשם החסיד שבכהונה מו"ה נתן אדלר, בביאור מה שהביאו בתוס' ע"ז מה. דברי הירושלמי דבית המקדש נבנה על פי נביא כדי שלא יהא בנוי על גבי עבודה זרה, דהנה איתא במדרש עה"כ וירא את המקום מרחוק, שראהו עמק ולא הר, ואמר אברהם, אין כבודו של מלך לשכון בעמק, ונעשה באותו היום הר, וזהו דכתיב אשר יאמר היום בהר ה' יראה, והשתא י"ל דהרי כל ההרים שהעמידו עליהם ע"ז ועבדום קודם שהחזיק אברהם אבינו בא"י נאסרו לגבוה, אך הר המוריה שהיה עמק לא העמידו עליו ע"ז, ורק אחר שנעשה הר יש לחוש שהעמידו שם ע"ז, אכן אז כבר זכה בו אברהם, ומעתה אינו נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ובספרי בפרשת ראה פי"ב פ"ה הארכתי מאד להקשות על דבריו.

דבר העורך

דברי ימי צומות עם ישראל לא נועדו לבכיה על חוסר הבכיה – מבאר הרש"ר הירש, לא על שום שהרבינו לצחוק והמעטנו בבכי בימי אשרינו, אלא דווקא על שום שהמעטנו בצחוק והרבינו בבכי יתר על המידה!!!

לא על שום שהיינו הוללים יותר מדי, אלא על שום שהיינו מוגי לב יותר מדי, על כך שקטן מדי היה ביטחוננו בגורלנו, על שום שקטנים מדי היינו בעינינו לעומת ענקי–העמים שעימם באנו במגע היסטורי – על כן שקענו במערבולת ההיסטוריה.

ואין ימי הצומות ההיסטוריים באים כדי להכניס בנו רוח יאוש ודיכאון, אלא כדי להראותנו את הדרך ממעמקי חורבננו, מתוך הצער על מר גורלנו – לקראת הכרה עצמית שמחה, לקראת התעוררות של חדווה ושגשוג רענן בדרך ד'.

"צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים – והאמת והשלום אהבו" (זכרי' ח – י"ט) כוונתו העמוקה של הפסוק היא אולי גם ברוח הנ"ל. ברוח הדורשת מאיתנו דווקא שמחה וחדווה יהודית מהולה בגאווה לאומית היסטורית על מעמדינו הבכיר והמיוחד בין כל העמים, על היבדלותינו המוחלטת מהרגשת פחד ודיכאון ומתחושת ההצטדקות המלווה את העם אלפי שנים.

חוסר ההכרה במעמדינו כעם הנבחר, ההתנהגות ככל העמים, חוסר ההבנה כי מעמדינו בכיר ונעלה, הוא גורם החטא ובעטיו החורבן.

שלמה יצחק הלוי
רוזנשטיין

מעשה רב

עורך הרב הלל מן

הציפיה לבניית בית המקדש בהר הבית

הגה"צ רבי אברהם וילנר זצ"ל שנודע כאחד מצדיקי קרתא דירושלים, ונלב"ע בימי בין המצרים בערב תשעה באב, נודע בשנינותו ובחכמתו הרבה.

באחד הפעמים פגש באחד מקלי הדעת שהקשה לו על ימים אלו של בין המצרים, לשם מה נדרשת לנו אבלות זו שנוהגים אנו בבין המצרים ובתשעה באב, וכי צער ואבל יש בו להקים בנינים מחדש.

השיב לו רבי אברהם, וניחוחות על פניו, משל למה הדבר דומה, לדליקה שנפלה בעיר וכמה בעלי בתים יצאו מבתיהם ומביטים על רכושם שכלה ועלה באש מאחור. מי שנותן דעתו על המתרחש ומחפש בין רגבי האפר, אוסף ואוגר השיירים שנשתיירו מאותה דליקה, חזקה עליו שיבנה ביתו בקרוב. אך מי שאינו נותן דעתו על השריפה, מפקיר את השאריות שנשתיירו, בידוע שאין דעתו על בנין ביתו.

אף אנו, כל זמן שאנו מתאבלים על חורבן ירושלים ועל שממון הר הבית ושריפת בית המקדש, מובטח לנו שיבנה במהרה בימינו, שכן מראה הדבר שדעתינו ורוחינו בבניינה.

***

נוהֵג היה אחד מאינשי דלא מעלי שבכל אימת שהרב היה נושא את דרשתו התורנית בבית המדרש - סבלנותו לא עמדה לו, ובדרכים שונות היה אותו אדם מאיץ ברב שיזדרז ויסיים את דרשתו.

משראה אותו רבי אברהם וילנר זצ"ל החליט להעיר לו על כך בדרך צחות, וכך פנה אליו באומרו:

יודע אתה, שלאחר מאה ועשרים עת תעלה לכסא הכבוד וישאלו אותך שאלות שונות, לפחות לשאלה אחת תהיה לך תשובה ברורה וחד משמעית... היהודי שהופתע לשמע דבריו שנאמרו בנועם ביקש ממנו שיסביר את כוונתו.

ורבי אברהם משיב: הרי אחת מהשאלות ששואלים היא האם ציפית לישועה... לבא המשיח ובנין בית המקדש השלישי, אתה הרי כל כך ציפית, שהרי כל אימת שהרב רק התחיל את דרשתו, אתה כבר בקשת שיסיים ויאמר כבר את המילים האחרונות בדרשה, שנזכה בקרוב לביאת המשיח ולבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו...

אין זאת, לבטח אלא משום שמצפה אתה כל כך לבנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, וחפץ אתה שיאמר זאת הרב במהרה, בכדי שאכן כבר נזכה כולנו לבניית בית המקדש בב"א.

ת.ד. 41068 ירושלים [redacted] - עורך ראשי: הרב שלמה רוזנשטיין - אין לקרוא בשעת התפילה וקריה"ת או ע"ח סדרי הישיבה - אין להסתמך להלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

מבאר החסידות

הרב מנחם צבי שלמון

בענין הר הבית וקדושתו

הירושלמי (ע"ז פרק ג' ה"ה) הקשה: מאחר ומובא במשנה שלא היה הר או גבעה בארץ ישראל שלא עבדו עליו כנעניים עבודה זרה, בית המקדש היכן נבנה? עי"ש שתירץ שזה היה ע"פ נביא שהתיר לבנות את בית המקדש במקום שנעבדה בו עבודה זרה.

וכתב בספר הק' בני ישכר בשם הפרשת דרכים לבאר איך נבנה בית המקדש במקום כזה והוא ע"פ המובא במדרש שבשעת בריאת העולם התפלל כביכול הקב"ה בהר הבית. ומכיון שחלה במקום הזה הקדושה פעם אחת שוב לא פסקה הקדושה לעולם. אף כשבאו בה פריצים וחללוה עדיין בקדושתה עמדה ועפ"ז באר בבני ישככר (חודש ניסן מאמר י"ג) את הפסוק: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה'" - אתה ה' פעלת שהמקום יוכל להיות מכון לשבתך ואע"פ שעבדו שם ע"ז מ"מ הרי ה' ימלוך לעולם ועד, והקדושה לעולם עומדת, ושוב אין לטומאה אפשרות לקנות שם שביתה.

וביאור דבריו הקדושים ע"פ דברי הספר הקדוש אהבת שלום בפ' מצורע. בתוך הדברים המשיל משל וז"ל: דהנה בבית המשתה החשובים יושבים בראש השלחן ושם יושבים בסדר נאה מאד ובדרך ארץ גדול, אבל אצל הפתח שם עומדים ויושבים פחותי הערך מאד אשר אינם נקראים לסעודה כלל רק באו מעצמם לראות ויושבים שם בקלות ראש גדול ובליצנות כדרך הריקים ופחותי הערך. ואם נשמט אחד מהחשובים ויושב לפי שעה מעט אצל הפתח אינו יכול לסבול הקלות ראש שלהם ודבריהם המגונים, ולפעמים כשאינם יודעים אותו עושין לו יסורין בליצנות כידוע, אבל אם המלך בעצמו יושב בראש השולחן עם החשובים אזי מחמת אימת המלכות אפילו אצל הפתח ששם יושבים כת הנ"ל קול דממה דקה ישמע בשתיקה ובדרך ארץ, ומכ"ש שהם יראים ליגע באחד מראשי הקרואים, ומכ"ש אם המלך מראה חיבתו אל אחד הקרואים אזי בוודאי יראים מאד ליגע בו. עכ"ל הצריך לעניננו.

והנמשל מובן. אכן במקום בו נעבדה עבודה זרה אי אפשר לבנות בית לה' יתברך כי נתעב המקום ונתפגל. אמנם במקום בו כבר נעשתה בעבר פעולה של השראת השכינה ע"י הקב"ה כביכול - כי ביתי בית תפילה. ובהמשך מסר יצחק אבינו ע"ה את נפשו לקרבן לה', מקום זה הוא מקום שבת המלך, ובמקום שהמלך נמצא גם פחותי הערך מתנהגים בדרך ארץ, ומלאך רע בעל כורחו עונה אמן.

ובדרך העבודה יש לנו ללמוד שהרבה פעמים מזדמנים לאדם שאזניו שומעות דיבורים שאינם הגונים רח"ל או שעיניו רואות מראות אסורות, והיאך ינקה את מוחו ולבו, אך בל יתיאש. ירים את עיניו אל המקום אשר בחר ה' וילמד כי אם יכניס למוחו וללבו את המלך - מלכו של עולם, יתפרדו ממנו כל פועלי און וכמאמר חז"ל: בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין.

ויותר מכך כתב בספר הקדוש נועם אלימלך שכאשר מרגיש בן אדם בנסיון המתגבר עליו יאמר מיד את פסוקי התורה המזהירים על ענין זה, כי יש בתורה הקדושה כח נפלא לנצח את יצר הרע באופן מידי, וע"פ הנ"ל מובן, שהרי כאשר המלך מסב בסעודה פוחדים הפוחזים והריקים להרים ראשם.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'הר הבית'

הגמ' בסוף מסכת מכות מביאה על רבי גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא שהיו עולים לירושלים. 'כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שעלו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדש הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק. אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו 'והזר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה?!

עונה להם רבע עקיבא ואומר 'לכך אני מצחק' מאותה סיבה שאתם בוכים אני שוחק. מפני שאם נבואת החורבן התקיימה אז בוודאי גם נבואת הגאולה תתקיים. כמו שכתוב בפסוק: 'ואעידה לי עדים נאמנים'. 'תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה' באוריה כתיב: 'לכן בגללכם ציון בשדה תחרש וגו'. בזכריה כתיב: 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים'. לכן אני כבר עכשיו שוחק. ענו ואמרו לו: 'עקיבא, נחמתנו. עקיבא, נחמתנו'.

והדברים דורשים ביאור, מה ראה וחשב רבי עקיבא כאשר ראה את שיא החורבן. שועלים מהלכים בהר הבית, שהביאו לידי שחוק של שמחה. ומה ראו וחשבו חבריו שאותו מראה בדיוק הביאם לידי בכי.

ישנו דבר נוסף הטעון ביאור. אנחנו נמצאים בימים אלו בעיצומן של ימי האבל על חורבן בית המקדש. אנחנו כאן קרובים לחלל עומדים ורואים את הר ציון שמם. יש לנו שו"ע של הנהגות אבלות. הוא מתחיל בצום שבעה עשר בתמוז. אז מתחילים שלשת שבועות של הנהגת אבלות. אין עורכים בהם נישואין אסורים בנגינה ועוד. בראש חודש מנחם אב ובשבוע שחל בו תשעה באב מתגברים מנהגי האבלות. עכשיו כבר אסורים ברחיצה, באכילת בשר ושתיית יין.

בערב תשעה באב מתגברת האבלות. יושבים לארץ ואוכלים סעודה מפסקת, למחרת מהבוקר עד חצות היום יושבים לארץ ואומרים קינות וקוראים איכה. והנה, בעיצומו של יום זה, יום תשעה באב, חל מפנה לגמרי לא צפוי. כאשר מגיע זמן חצות היום, הזמן בו הוצתה האש בהיכל. דווקא אז אנחנו קמים מהקרקע, מניחים תפילין. האבלות כאילו נחלשת. בקהילות שונות הנהיגו בשעה זו מנהגים המבטאים נחמה ואמונה בגאולה.

והדבר טעון ביאור, האם זהו הרגע המתאים לכך. דווקא עכשיו, כאשר האבלות מגיעה לשיאה, בשעה זו בה הוצתה האש בבית המקדש. עכשיו אנו מניחים לאבלותנו ?

להבנת העניין נקדים במשל לצייר העומד על פסגת הר ומצייר את תמונת הנוף המרהיב הנשקף מפסגת ההר. הצייר התפעל מעבודתו, אשר אכן הייתה מקסימה, צעד מידי פעם לאחוריו להביט על יצירתו ממרחק מה לראות שוב את הדמיון שבין הנוף לבין יצירתו ההולכת ונרקמת. כולו משולהב. אחוז בחדות יצירה, הוא צועד לאחוריו ומתבונן, הוא אינו שם לב כי במרחק קצר ממנו נמצאת שפת הצוק שמאחריה תהום פעורה. הוא לא שם לב כיצד הוא מתקרב אל שפת הצוק. גם

כשניסה אחד הצופים להעיר לו ולהזהירו על הסכנה לא שם הצייר לב. כל חושיו נתונים ליצירתו.

הצופים במחזה המבעית עומדים אחוזי בהלה. כמה מהם החלו לזעוק אל הצייר ולהזהירו מהסכנה, אך גם זעקתם לא נכנסה לאוזנו של הצייר אשר היה עתה כבר קרוב מאוד לשפת הצוק המסוכן.

עוד צעד ושניים והוא מתרסק. אחד הצופים שראה כי אין כל דרך להעביר לידיעת הצייר את מסר האזהרה, החליט לנקוט בצעד חריף. הוא תפס אבן וזרק אותה בכל כוחו לעבר יריעת הבד, הציור הנפלא, שנבחן עתה בעיניו של הצייר. 'מי עשה זאת' הרים הצייר את קולו בזעקה, תוך שהוא מסובב לאחוריו. מראה התהום הפעורה והאיש שלצידה אמרו לו הכול. הוא הבין כי חייו נתנו לו במתנה.

הייתה זו יוזמה חכמה, אמנם כואבת. כן הציור והבד המתוח עליו הושחתו. הציור ניזוק נזק בלתי הפיך, אך הצייר נשאר חי. הוא יוכל עכשיו להמשיך ולצייר עוד ציורים רבים. אילו לא היה נשחת הציור, הצייר היה מקפד את חייו ולא היה יותר צייר אשר יצייר. אמנם ציור אחד הלך לטמיון, אך הצייר נשאר חי, נושם, בריא ובעל כושר לציורם של ציורים חדשים.

יש מצבים שדווקא 'שבירתם היא תקנתם'. יש זמנים שרק צעד דרסטי של שבירה והרס, יכול ליצור את הזעזוע שבכוחו לעצור את סכנת האסון המתקרב והמתרחש. בתקופת שלפני חורבן בית ראשון וחורבן בית שני, היה עם ישראל במצב של ירידה רוחנית. קריאתם של הנביאים והחכמים לתשובה לא נקלטה. בוודאי שהיו ניסיונות להביא את העם להתעוררות. לעזיבת דרך רשע, אך דבר לא עזר. עם ישראל היה בסכנת כליה רח"ל. אף אחד מהם לא הרגיש שהעם כולו צועד אל שפת תהום נוראה.

עם ישראל היה שקוע כל כולו בהתדרדרות הרוחנית. היה צורך בפעולה שתזעזע את הלבבות שתוציא את העם משלותו. כדי לעשות את הזעזוע הזה היה הקב"ה צריך להביא חורבן.

ברגע בו איבדנו את בית המקדש, ברגע בו הלכנו לגלות. הרגשנו והבננו את גודל הסכנה בה אנחנו נמצאים. התעוררנו בבת אחת ממקסם השווא של אכול ושתו. פתאום ידענו שיש בורא לעולם ושיש לנו חובה לקיים רצונו.

הידיעה וההכרה הזאת היא כבר הגאולה. מפני שברגע שהפנמנו שאנחנו על שפת תהום שממנה אין חזרה. המלאכה כבר נעשתה. כבר שינינו כיוון. עכשיו אנחנו כבר מתייצבים על הדרך העולה אל בית ד'.

דווקא עכשיו כאשר הוצתה האש בהיכל, כאילו הושגה המטרה. אפשר כבר לקום מהקרקע. אפשר כבר לשבת על הספסל ולהתחיל ללמוד.

כאשר ראו את שיא החורבן, שועל יוצא מבית קודש הקודשים, בכו. אבל רבי עקיבא ראה בזה את נקודת המפנה. הוא החל שוחק. הוא הבין שמעתה התייצב עם ישראל על דרך הישר ונבואת הגאולה תתקיים.

יהיו ימים אלו לנו לתזכורת. להתעורר ולשוב מדרכנו הרעה בכוחות עצמנו. שח"ו לא ניזקק למעוררים שכאלו. והיה זה שכרנו.

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי משה שמואל שפירא –
ראש ישיבת באר יעקב
[תרע"ז - תשס"ו] מכתב ידו

בדין אבנים שחצבן לביהכ"נ אין בונין אותן בהר הבית

איתא ברמב"ם פ"ב מבית הבחירה, אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקודש, אבל אם נעשו מתחילתן להדיוט אין משתמשין בהן לקדש, אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית הכנסת, אין בונין אותם בהר הבית עכ"ל. ובספרא דמר חותני הגאון שי' פלפלו בזה בהא דלענין כלים לא הזכיר בהכנ"ס כי אם להדיוט, ולענין הר הבית הזכיר בהכנ"ס, ומ"ש זה מזה. וגם למה לענין הר הבית תלוי בחציבת האבנים, ולענין כלים תלוי בעשית הכלים ולא מקודם לכן יעוי"ש.

ובאור הגנוז בתוספתא פ"ב דבמגילה כן היתה הגירסא שחצבן מתחלה לבהכ"נ, וודאי דכן היתה גירסת הרמב"ם.

ובביאור הדבר נראה, דלענין כלים לא שייך כלל דינים של חציבה, דהרי דין כלי מקדש יסודו הוא משום ועשו לי מקדש, דמקדש וכליו בכלל, וא"כ יסוד ותחלת דין כלים מתחיל מעשית הכלים, וא"כ ליכא שום דינים בכלים כי אם מעשיתן ואילך, דמשם הוא דמתחיל דין עשיה דועשו לי מקדש, אבל לפני עשית הכלי לא שייך דינים דעשית כלים כלל, ובהכרח גם בחצב האבנים להדיוט לא איכפת לן לענין כלים, ורק משעת עשית הכלי הוא דחל דינא דועשו לי מקדש, ובזה נאמר דינא שתהא תחלת עשיתו לקדש, אבל כשנעשה תחלתו להדיוט אין משתמשים בהם לקדש, אבל לענין הר הבית תחלת עשיתו הוא משעת חציבת האבנים, דכל חד וחד תחלתו חשוב לפי ענינו, ותחילת מעשה דהר הבית הוא משעת חציבה, אבל כלים לא מתחיל תחלת עשיתן כי אם משעת עשית הכלי עצמו, אבל בחציבת אבנים לא שייכא עוד לעשית כלי כלל, וע"כ כל אחד לפי ענינו הוא תחלת עשיתו.

ומה דכאן הזכיר בהכנ"ס וכאן לא, נראה דאין הטעם משום דחלוקין הן בדין, דודאי דגם בכלים אם תחלת עשיתן לבהכנ"ס אינו חשיב עשיתן לקדש, אמנם בכלים ל"ש כלל עשיה לבהכנ"ס, דהא ליכא בבהכנ"ס דין כלים כלל דנימא דעושה אותן לבהכנ"ס, וכל דין כלי בהכנ"ס הוא דאם משתמש בהן תשמיש בהכנ"ס נעשו אז תשמישי קדושה, ומדין תשמישי קדושה הוא דנאסרו, וא"כ ליכא כלל מציאות וחפצא כזה של כלים לבהכנ"ס דנימא דיש כאן עשיה דכלים לבהכנ"ס, ודינן כדין עשי' להדיוט, דאין משתמשין בהן לקדש, אבל בחציבת אבנים הא יש דין דאבני בהכנ"ס קדושין מדין קדושת בהכנ"ס, ושייך לומר דחצבן לבהכנ"ס, מ"מ אין עושין אותן להר הבית.

הידברות
כל מה שרצית תמיד, לדבר, להסביר, להבהיר, לשכנע, להשפיע ולהציל
הידברות,
מדברים יהדות - כל הזמן
הצטרף לתומכים
03-754-40-40

פוטו סטודיו
גל פז- רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה
פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו
אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •
צבי ורצברגר בית האנרגיה
המנעולן הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות
גרפומדיה פרסום, גרפיקה שילוט והפקות
לעילוי נשמת
רבי יצחק בן ר' אליהו
ואסתר זר